

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

109

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת מטות מסעי תשע"ג

עבורו, וכבר היו מעשים בתלמידים שלא התקבלו לשיבה, והבטיחו להם שיקבלו אותם בשנה אחרת, ובינתיים הלכו ללמוד במקום אחר והצליחו מאד וכבר לא רצו לעבור משם, ולהיפך יש שדחקו והפצירו להתקבל דווקא לשיבה מסוימת עד שקיבלו אותם, והסוף היה שלא הצליחו שם.

והנה בימים האלו אנחנו מתאבלים על חורבן בית המקדש, וכבר הזכרנו כי בדרך הטבע בלי התבוננות אדם שיש לו בריאות ופרנסה ויושב ולומד ונהנה משמחת התורה, אינו מרגיש כלל שחסר לו בית המקדש, וקשה מאד להרגיש את הצער על החורבן, וצריך לחשוב ולהתעמק הרבה להבין מה שחסר, שעל ידי זה ירגיש את הצער על החורבן.

ומצינו הרבה הלכות של אבלות כגון מה שאומרים בסעודה על נהרות בבל וגוי', והוא כדי לזכור ולהרגיש את מה שחסר בחורבן בית המקדש, וכפי שמזכירים בפסוקי המזמור: שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון וגוי', ואילו בשבת שאסור להצטער אומרים שיר המעלות בשם את שיבת ציון וגוי', היינו להזכיר שמחכים לגאולה, אך בלי לשון צער ובכייה.

והמשנה ברורה (סימן א' ס"ק י"א) כתב שהעיקר הוא הכוונה, להבין ולהרגיש את מה שאומרים, ולזה צריך להיות בעל מדרגה גבוהה להרגיש כראוי את הצער על החורבן. אמנם מי שהוא דבוק בתורה, קדושת התורה משפיעה עליו - על הנשמה ועל הלב - שיוכל להרגיש יותר בנקל את צער החורבן, על ידי שיתבונן ויתעמק בזה.

וצריך להתבונן באריכות דברי חז"ל בגמרות ובמדרשים שתיארו מה שהיה בזמן החורבן, ואת צער השכינה כביכול שהשכינה מצטערת מחמת החורבן והגלות, וכמו שהביא הש"ח (מסכת שבעות) את המעשה עם הבית יוסף וחבורתו שעסקו בתורה בליל שבעות, ושמעו קול מן השמים שאמר להם כי אם היו משיגים אפילו חלק אחד מאלפי אלפים ורבי רבבות של צער השכינה, לא היו יכולים להכניס ללב שום שמחה.

אמנם אלו מדרגות גבוהות להרגיש את צער החורבן ולהשתתף בצער השכינה, ובתשעה באב שאומרים קינות אפשר להרגיש קצת אם חושבים על מה שאומרים, אבל בדרך כלל קשה להרגיש כראוי את הצער, וצריכים לדעת מה אנחנו יכולים לעשות במדרגה הקטנה שלנו.

אמרו חז"ל (ברכות ו, ב) כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים, והיינו שאדם יכול לבנות את חורבות ירושלים, על ידי שמשמח חתן וכלה. וצריך להבין מה הקשר בין שמחת חתן וכלה לחורבות ירושלים, וכיצד נבנות חורבות ירושלים על ידי שמשמחים חתן וכלה.

והביאור הפשוט בזה, כי אדם שמשמח חתן וכלה מקיים מצות חסד ואהבת הבריות, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות אבל יד, א) שמקיימים בזה מצות ואהבת לרעך כמוך, וכיון שמשמחים חתן וכלה מתוך אהבת חסד ואהבת הבריות, מתקנים את חטא החורבן שהיה מחמת שנאת חינם.

ואמנם מצינו שאמרו חז"ל (גיטין נה, ב) על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים, ויש לפרש שזוהי הדרך הטבעית כיצד נתגלגל החורבן, שביזו את בר קמצא מחמת שנאת חינם שהייתה בינו ובין בעל השמחה, ומחמת זה הלך והלשין לקיסר שמרדו בו היהודים, אבל הסיבה האמיתית הייתה מחמת חטא שנאת חינם שהיה בין כל הציבור, וכמו שאמרו (יומא ט, ב) מקדש שני מפני מה חרב מפני שהייתה בו שנאת חינם.

והיינו ששנאת חינם הייתה מצויה אצלם, ושנאת חינם היא השורש לכל המידות הרעות, שהשנאה מעוררת את הכעס, וגורמת גם לדבר לשון הרע, וכפי שהיה המעשה עם קמצא ובר קמצא, שהתחיל משנאת חינם ולבסוף הלך לקיסר והלשין על היהודים, ואמרו חז"ל (אבות ב, יא) שנאת הבריות

בכל שנה בימים האלו זהו הזמן של המבחנים לשיבות הגדולות בארץ ישראל, שמחליטים על קבלת התלמידים לזמן אלו, ובדרך כלל יש הרבה שמצטערים שלא התקבלו לשיבה שביקשו להיכנס אליה, ויש צער גדול מאד להורים ולתלמידים, מפני שרוצים הצלחה בתורה, ובאמת זהו דבר טוב מאד שרוצים את ההצלחה בתורה, ומחשיבים תורה.

ואמנם יש כאלה שמצטערים לא רק מפני שרוצים את ההצלחה בתורה, אלא גם הכבוד תופס מקום אצלם, שמבקשים ללמוד במקום יותר מכובד, בשיבה גדולה ומפורסמת, עם ציבור גדול של תלמידים, והכבוד משחד להשתדל ולעשות מאמצים להתקבל שם, אף על פי שיש עוד הרבה ישיבות יותר קטנות שלומדים את אותה המסכת, עם אותה דרך הלימוד, ואפשר להצליח בהן באותה המידה, ומי שלומד שם מרוצה ושמו בחלקו.

והנה הצער הזה הוא צער שבא מחמת הכרת חשיבות התורה, ואפילו מי שרוצה את הכבוד גם כן מחשיב את כבוד התורה, ונכבד השם בזמנינו נתרבה כבוד התורה באופן מיוחד, ויש חשיבות גדולה לתורה כפי שלא היה בדור שלפנינו, ומי שאינו לומד בשיבה זהו פחיתות הכבוד ממש, וכשמצטערים צער כזה בשביל התורה, ובשביל כבוד התורה, הרי אלו זכויות גדולות מאד, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ה, כב) לפום צערא אגרא.

אבל באמת לפי האמונה אין מקום לעצבות ולצער, מפני שהכל בידי שמים, וכל מה שעושים מן השמים הוא לטובת האדם, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ט, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד, והיינו הטוב האמיתי של חיי נצח שאין לנו מושג בהם, ואפילו אם אדם אינו מבין מדוע - צריך להאמין שהכל לטובתו, וממילא לא שייך להצטער על מה שלא התקבל לשיבה שרצה, שהרי בשמים קבעו ככה, ובדאי שזוהי טובתו האמיתית.

וצריך לדעת מה שאמרו חז"ל (מכות ג, ב) "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו", היינו שכל אחד שרוצה ללמוד ומבקש הצלחה בתורה, מן השמים מוליכים אותו בדרך של הצלחה בתורה, ומכוונים אותו לשיבה הטובה ביותר עבורו שיוכל להצליח בתורה, ואפילו אם בתחילה רצה ללכת לשיבה אחרת, מן השמים מכניסים אותו לשיבה הטובה ביותר עבורו שיוכל להצליח שם, והאמונה הפשוטה הזאת יכולה למנוע את הצער.

וכשיש צער שכואב באמת ואי אפשר למנוע אותו, וכגון צער הגוף, צריך לחשוב מה הסיבה לזה בהשגחה, וכמאמרם (חולין ז, ב) אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה, ויש לשמוח בייסורים מפני שזוכים בהם לכפרת עוונות, ואפילו צער קטן ביותר כמו שאמרו (ערכין טז, ב) "עד היכן תכלית ייסורים: אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתיים" - גם זה נקרא ייסורים שמכפרים וצריך לשמוח בהם.

ולהיפך מי שאין לו ייסורים צריך לדאוג על עצמו, וכמו שמצינו בגמרא (סנהדרין קא, א) שרבי אליעזר בן הורקנוס היה חולה לפני פטירתו, ורבי עקיבא תלמידו נכנס לבקרו, וכשראה שרבי אליעזר סובל ייסורים שמח ואמר, "כל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה ואין שמנו מבאיש ואין דובשנו מדביש, אמרתי שמא חס ושלוס קיבל רבי עולמו, ועכשיו שאני רואה רבי בצער אני שמח".

והיינו אפילו רבי אליעזר הגדול! שאין לנו מושג לתאר את דרגתו בתורה ובמידות טובות, ובדאי היה לו עולם הבא שאין לשער, אף על פי כן אם לא היה מקבל ייסורים בעולם הזה, היה צריך לדאוג שמא קיבל את עולמו בחייו, ורק אחרי שקיבל צער וייסורים יכול להיות רגוע שיזכה לעולם הבא. אם כן כמה אנחנו צריכים לשמוח בייסורים. והכרתי אדם בעל מדרגה שסבל מכאבים, והתבטא ואמר בכנות, זה טוב!

ועל כל פנים לפי האמונה אין מקום להצטער שלא התקבל לשיבה שרצה, וצריך להאמין כי הישיבה שקיבלו אותו היא המקום הטוב ביותר

מוציאה את האדם מן העולם, והתיקון לזה הוא על ידי אהבת הבריות שהיא הראש לכל המידות הטובות. לכן אם עושים מעשים טובים מתוך אהבת הבריות בונים את חורבות ירושלים.

והנה חז"ל אמרו כאילו בנה "אחת" מחורבות ירושלים, ויש לפרש כי אדם שיש לו מידות טובות מיוחדות [נברוך השם לא אלמן ישראל ויש בימינו הרבה בעלי מידות טובות שעוסקים בחסד מתוך אהבת חסד ואהבת הבריות, ואינם מחזיקים טובה לעצמם, ולא מבקשים את הכבוד, ומפריגים גם לאחרים לעשות חסד] אדם כזה הרי הוא בונה "אחת" מחורבות ירושלים, מפני שיש כבר סיבה אחת לבניין ירושלים.

אבל יש גם אחרים מכלל ישראל שגורמים במעשיהם להמשך החורבן, וכמו שאמרו (ירושלמי יומא א, א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו הוא החרבו, והיינו מפני שממשיכים במעשיהם את המידות הרעות ושנאת חינם שגרמו לחורבן בית המקדש, ומחמת זה לא נבנה בית המקדש עד היום, וכדי לבנות את כל חורבות ירושלים – ולא רק אחת – צריכים שכל ישראל יחזרו בתשובה, ויתקנו את חטאי החורבן.

לכן אם אנו רוצים להביא לבניין בית המקדש, העסק הקל ביותר עבורנו הוא להתחזק במידות טובות ובאהבת הבריות, שבוה מתקנים את חטאי החורבן שנאת חינם ומידות רעות, **כל אחד שמתנהג במידות טובות זהו בניית נדבך נוסף בדרך לגאולה, ואמנם החורבן עדיין נמשך מפני שיש אחרים שממשיכים במעשיהם של שנאת חינם, אבל הוא מצידו תיקן את מה ששייך אליו, וכבר אין לו חלק בהמשך החורבן.**

ברצוני להזכיר דבר שנוגע לבין הזמנים, אמנם נותרו כמה ימים לפני בין הזמנים, אבל יש כאלה שכבר חושבים עכשיו על בין הזמנים.

יש שעושים תוכניות מה ללמוד בבין הזמנים, איזה פרק או איזה מסכת ללמוד, או באיזו צורה ללמוד, איזה ראשונים ואיזה אחרונים, כך הם התוכניות של מי שהתורה היא העיקר אצלו, אבל יש אחרים שקוראים לזה "חופשי" וכבר עושים תוכניות על החופש והמנוחה בבין הזמנים.

ובאמת יש כאלה שצריכים קצת מנוחה בבין הזמנים, ומוכרחים להשתחרר קצת מהלחץ של המסגרת, אבל לא כל אחד זקוק לזה, ובדרך כלל זהו מי שנמצא במסגרת שאינה לפי טבעו, ובמשך הזמן אינו לומד מתוך אהבת ושמת התורה, אלא רק מפני שמשועבד למסגרת, ולכן בבין הזמנים הוא מתעייף ומחפש דברים אחרים.

והנה יש מקומות שמתארגנים קבוצות שלמות עם מסגרת ופיקוח של הנהלת הישיבה, שנוסעים יחד למקום אחר ועוסקים שם בתורה, ורק נחים קצת יותר מכל השנה לצורך חיזוק הבריות, אבל בלי פריקת עול ובלי היסח הדעת מתורה, וכן יש שנוסעים עם כל המשפחה ביחד כדי להחליף את האוויר, וכידוע ששינוי המקום לפעמים מחזק ומוסיף בריאות, אלו הם צורות של נופש בלי פריקת עול.

אבל אם עושים תוכניות ללכת לבד עם חברים, זו היא סכנה גדולה ברוחניות וגם בגשמיות, וידוע כמה דברים שהיו בימי בין הזמנים רחמנא לצלח, מפני שחסר את זכות התורה. בימים האלו צריכים הרבה זכויות להינצל מכל מיני דברים לא נעימים, וכבר היו מעשים בבחורים שהחזיקו מעמד בכל הבין הזמנים, אבל ביום האחרון החליטו שצריכים קצת לצאת להתאוויר, וקרה אסון, השייטת ישמרנו.

נוכיר דבר אחד שנוגע למעשה כל השנה, ולא רק לבין המצרים ובין הזמנים. בפרשת מטות כתוב (במדבר ל, ב) "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר", ופירש"י: חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחילה. ואחר כך לכל בני ישראל. ולכאורה הרי הנשיאים היו במדרגה גדולה מאד, והיו בעלי רוח הקודש (וכפי שביארנו בדרכי החיזוק גיליון מספר 105), ובדאי שלא היו צריכים את הכבוד ולא ביקשו כבוד כלל, ואף על פי כן משה רבינו חלק להם כבוד, מפני שהכבוד היה מגיע להם.

וכעין שמצינו אצל אהרן הכהן בשבעת ימי המילואים שכתוב (ויקרא ט, ז) "ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח", ופירש"י שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה למה אתה בוש, לכך נבחרת! והיינו שאהרן הכהן חשב שאינו ראוי לעבודה זו, אבל משה רבינו אמר לו שיקרב אל המזבח מפני

שהוא כן ראוי לזה. ויש מפרשים כי "לכך נבחרת" היינו, דווקא בגלל שאתה בוש וסבור שאינך ראוי לזה, לכן נבחרת לתפקיד נעלה זה.

ואמנם כבר דיברנו כמה פעמים בגודל סכנת הכבוד. ובספר חסידים (אות פ"ד) כתב "אל ישמח אדם אם מכבדים אותו הבריות כי לפי הכבוד וההנאה שיש לו מנכים לו מזכויותיו בעולם הבא", והיינו אפילו אדם שאינו רודף אחר הכבוד ואינו מחפש כבוד, אם בשעה שמכבדים אותו הוא נהנה מן הכבוד, מפני מחלקו בעולם הבא. ואף על פי כן משה חלק כבוד לנשיאים, מפני שהיו במדרגה גדולה כל כך שלא נהנו מן הכבוד.

והנה שנינו בפרקי אבות (ד, א) "איזהו מכובד המכבד את הבריות", וצריך להבין כיצד הוא מכובד, הרי הוא נותן כבוד לאחרים ואינו מקבל כבוד בעצמו. ובפשוטו הביאור שאם אדם מכבד את הבריות, כולם נעשים ידידים שלו ומכבדים אותו. אבל יש לפרש עוד בזה, כי הכבוד הוא הנאה נפשית והרגשה נעימה שיש לאדם שמכבדים אותו, ועל זה אמרו "איזהו מכובד המכבד את הבריות" היינו שמי שמכבד את הבריות, ואינו חושב על עצמו אלא דואג לכבודם של אחרים, אדם כזה יש לו הרגשה טובה ומאושרת יותר ממי שבני אדם מכבדים אותו.

ועוד אמרו "איזהו עשיר השמח בחלקו", והביאור כי עשיר גדול שיש לו הרבה כסף לעולם אינו שבע, ותמיד הוא מרגיש שחסר לו, ורוצה עוד, כמו שאמרו (קהלת רבה ג, א) יש לו מנה רוצה מאתיים, אבל מי ששמח בחלקו מרגיש שבע ולא חסר לו כלום, וכמו שאמר יעקב אבינו (בראשית לג, יא) כי "חנני אלוקים וכי יש לי כלי". ופירש"י, כל סיפוקי. בני ישיבה עדיין אינם שייכים למצבים כאלה, אבל במשך הזמן כשנעשים בעלי משפחה יש יותר ניסיונות של השמח בחלקו, וכדאי לדעת את הידיעה הזאת.

יש עוד הרבה להרחיב בענייני החורבן ובין המצרים, כיצד להרגיש את צער החורבן, ולדעת איזה חיים מאושרים היו בזמן בית המקדש.

מצינו בגמרא שאמרו (ברכות ג, א) כי לאחר החורבן אנחנו כמו בניס גלול מעל שולחן אביהם, ונתאר לעצמנו איזו הרגשה נעימה הייתה להם כשהיו יחד עם הקב"ה כמו בניס הסמוכים על שולחן אביהם, שיושבים עם האב על שולחן אחד, ורואים אותו בעיניהם, ומשוחחים איתו על כל מה שמעיק עליהם, ועל כל מה שמעניין אותם, ומקבלים ממנו כל מה שהם צריכים, כך הייתה ההרגשה לכלל ישראל לפני החורבן.

וכעת תפקידנו הוא לתקן את חטאי החורבן שנמשכים עד היום, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות תעניות ה, א) כי תכלית התעניות היא להתעורר לתקן את החטאים שגרמו לחורבן בית המקדש, ולשוב ממעשינו הרעים שהם כמעשי אבותינו, וצריכים לחזור בתשובה מכל החטאים, ולהתחזק בעסק התורה ובמידות טובות, וגם בתפילה ותחנונים שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, ובוה נזכה לבנות חורבות ירושלים!

**לעילוי נשמת
מרן גאון ישראל
רבינו יוסף שלום אלישיב זללה"ה
נלב"ע כ"ח תמוז תשע"ב
תנצב"ה**

**לעילוי נשמת
הרבנית הצדקנית מרת מלכה ריז'י ע"ה
בת הגה"צ ר' אליהו ידלר זצ"ל
נלב"ע כ"ב תמוז תשע"ב
תנצב"ה**

**נדבת ידידנו
תלמיד מרן רה"י שליט"א
כהודיה להשי"ת לרגל הולדת בתו
ולהצלחת כל משפחתו
ברוחניות וגשמיות**